Eco-Edu Hubs

Ova publikacija je nastala u okviru projekta „Eko-edu hubovi“, koji realizuju omladinske organizacije „Relearn“ (Švedska), „Rasio Perspektiva“ (Letonija), „GENERATOR“ (Srbija) i „Биди Зелен“ (Severna Makedonija).

Posebno se zahvaljujemo ARNO-u (Severna Makedonija) i Klubu NVO Savet učenika i studenata (Gruzija).

Ova publikacija odražava stavove samo autora, i EU se ne može smatrati odgovornom za bilo kakvu upotrebu informacija sadržanih u njoj.

Co-funded by the European Union
Erasmus+
RELEARN SUDERBYN
GENERATOR
YOUTH ORGANIZATION PERSPEKTIVA NON GOVERNMENTAL
GoGreen

Eco-Edu Hubs

БАШТОВАНСТВО

Баштованство је неговање лепоте природе и неговање душе.
Баштованство је древна пракса која је превазишла време, културу и географију, нудећи дубоку везу између људи и света природе. Од малих прозорских кутија у урбаним становима до огромних пејзажа на сеоским имањима, баштованство је разноврсна и исплатива активност која пружа бројне предности како појединцима тако и заједницама. Ова брошура истражује уметност баштованства, његов историјски значај, утицај на ментално и физичко благостање и његову улогу у неговању управљања животном средином, али вам такође даје савете за основе баштованства.

Историјски значај баштованства:

Историја баштованства датира још од древних цивилизација, где су људи открили уметност култивисања биљака за одржавање и естетско задовољство. Од Висећих вртова Вавилона до вртова Тај Махала, ови подвизи хортикултуре су се славили кроз историју. У средњовековној Европи, манастирски вртови су играли кључну улогу у обезбеђивању лековитог биља и исхране и монаха и околних заједница. Штавише, ренесансне баште постале су симбол богатства и софистицираности, дизајниране да изазову емоције и инспиришу креативност. Културни значај баштованства еволуирао је вековима, али његова суштина остаје константна – израз урођене жеље човечанства да се повеже са природом.

Терапеутска природа баштованства:

Поред свог историјског значаја, баштованство нуди бројне терапеутске предности за ум, тело и душу. Студије су показале да провођење времена у башти смањује стрес, анксиозност и депресију, а истовремено побољшава опште ментално благостање. Чин садње, неговања и сведочења о расту биљака може бити дубоко медитативно искуство, омогућавајући појединцима да пронађу утеху и повежу се са садашњим тренутком. Штавише, физички аспекти баштованства, као што су копање, уклањање корова и заливање, пружају облик вежбања који промовише кардиоваскуларно здравље и снагу.

Заштита животне средине и одрживост:

Баштованство такође игра виталну улогу у промовисању управљања животном средином и одрживости. Како климатске промене постају све хитнији глобални изазов, кућне баште и зелене површине у заједници служе као кључна станишта за локалне дивље животиње и помажу у борби против урбаних топлотних острва. Штавише, практиковање органских и регенеративних метода баштованства, као што су компостирање, плодореда и очување воде, доприноси здравијем земљишту и смањује употребу штетних хемикалија. Узгајањем хране локално, баштовани могу да смање свој еколошки отисак и подрже одрживији

Користи за локалне заједнице и друштво:

Поред индивидуалних користи, баштованство негује осећај заједништва и друштвене повезаности. Башта једне заједнице, на пример, окупља људе из различитих средина, стварајући заједнички простор где појединци могу да уче једни од других, размењују знање и граде трајна пријатељства. Ове баште често служе као образовне платформе, где деца и одрасли могу да науче о важности свежих намирница, важности очувања животне средине и радости заједничког рада за заједнички циљ.

Предности компостирања:

• **Смањење отпада:** Компостирање преусмерава органски отпад са депонија, смањујући производњу штетних гасова стаклене баште као што је метан.

• **Обогаћивање земљишта:** Компост је додатак земљишту богат хранљивим материјама који побољшава структуру земљишта, задржавање воде и плодност, побољшавајући раст биљака.

• **Одрживо баштованство:** Компостирање промовише одрживе праксе баштованства рециклирањем органског отпада и смањењем потребе за синтетичким ђубривима.

• **Предности за животну средину:** Смањењем отпада на депонијама и побољшањем здравља земљишта, компостирање доприноси очувању животне средине и одрживом управљању ресурсима.

Савети за компостирање:

• **Уравнотежена мешавина:** Одржавајте избалансирану мешавину зелених и смеђих материјала у гомили компоста да бисте обезбедили правилно разлагање и избегли мирисе.

• **Прозрачивање:** Редовно окрећите или мешајте компост да бисте обезбедили кисеоник за микроорганизме и убрзали разградњу.

• **Величина и влага:** Компостне гомиле треба да буду довољно велике да задрже топлоту, али довољно мале за адекватну аерацију. Одржавајте ниво влажности компоста, слично исцеђеном сунђеру.

• **Избегавајте месо и млечне производе:** Избегавајте компостирање меса, млечних производа и масне хране, јер могу привући штеточине и успорити процес компостирања.

Компостирање

Компостирање је природан процес рециклирања органских материјала, као што су кухињски остаци, отпад из дворишта и други биоразградиви материјали, у додатак земљишту, богат хранљивим материјама, познат као компост. Компостирање је одржива и еколошки прихватљива пракса која смањује отпад, обогаћује земљиште и подржава раст биљака. Добијени компост, који се често назива "црно злато", може се користити у баштама, фармама и уређењу пејзажа како би се побољшала структура тла и плодност.

Како компостирање функционише:

Компостирање укључује разлагање органских материјала од стране микроорганизама као што су бактерије, гљиве и црви. Ови организми разлажу материјале у једноставнија једињења кроз процес који се назива аеробна разградња, за коју је потребан кисеоник. За успешно компостирање, равнотежа зелених (богатих азотом) и смеђих (богатих угљеником) материјала је неопходна:

Зелени материјали: ово су материјали богати азотом, као што су кухињски остаци (љуске од воћа и поврћа, талог од кафе, љуске од јајета), украси зелених биљака и свеже ђубриво.

Смеђи материјали: ово су материјали богати угљеником, као што су осушено лишће, слама, пиљевина и мале гранчице.

Процес компостирања:

Приликом компостирања, зелени и смеђи материјали се мешају заједно у канти за компост или гомилу. Како микроорганизми разграђују органску материју, процес компостирања ствара топлоту, помажући да се убрза распадање. Повремено окретање или мешање компоста помаже у прозрачивању гомиле, обезбеђујући кисеоник микроорганизмима и подстичући брже разлагање.

Побољшање биодиверзитета и очување:

Баштованство такође пружа прилику да се унапреди биодиверзитет и допринесе напорима за његово очување. Садећи аутохтоне врсте, баштовани привлаче опрашиваче као што су пчеле, лептири и птице, играјући тако виталну улогу у подржавању ових критичних компоненти екосистема. Штавише, култивисање наслеђених сорти и ретких биљних врста помаже у очувању генетске разноликости и заштити биљака од изумирања.

Пермакултура

Један дизајнерски приступ стварању сопствене баште назива се пермакултура. Пермакултура је филозофија и систем дизајна који се фокусира на одрживе и регенеративне приступе пољопривреди, коришћењу земљишта и развоју заједнице. Термин "пермакултура" представља сложеницу "трајне пољопривреде" и "културе", наглашавајући његов нагласак на стварању трајних и хармоничних људских система који раде у складу са природним светом. Развили су је аустралијски еколози Бил Моллисон и Дејвид Холмгрен 1970-их, пермакултура је од тада стекла глобално признање и примењивана је на различите аспекте људског живота. Принципи пермакултуре се могу применити у широком спектру контекста, од малих вртова у дворишту до великих -пољопривредне операције и пројекти развоја заједнице. Циљ је стварање одрживих, продуктивних и отпорних система који ће имати користи и за људе и за животну средину, док се негативни еколошки утицаји минимизирају.

Десет принципа пермакултуре су:

- Посматрање: Проучавање и разумевање природних система.
- Дизајн: Креирајте одрживе и ефикасне системе.
- Одрживост: Осигурајте дугорочну еколошку равнотежу.
- Природни обрасци: Опонашају обрасце и процесе природе.
- Зоне и сектори: Планирајте простор и елементе стратешки.
- Функције гомиле: Максимизирајте корисност сваког елемента.
- Енергетска ефикасност: Смањите ослањање на спољну енергију.
- Здравље земљишта: Дајте приоритет здравом, плодном тлу.
- Управљање водом: Сакупљајте, чувајте и чувајте воду.
- Локални ресурси: Користите локално доступне материјале и улагана средства.

Како направити сопствену башту?

Већина Европе има четири различита годишња доба, са хладним зимама, благим пролећем, топлим летима и шареним јесенима. Промена годишњих доба у великој мери утиче на врсту биљака које се могу узгајати и на активности којима се баштовани баве током целе године.
Када одлучите да узгајате сопствену храну у својој башти или дворишту, ево основних корака за почетак:

1. Избор локације

Морате да посматрате своју башту током целог дана да бисте видели која места добијају пуно сунца јер већини поврћа треба 6 до 8 сати сунца сваког дана. Када одаберете место, по могућности равно, означите га и сачекајте пролеће. Радови би требало да почну у фебруару на југу Европе иу марту или априлу у северним деловима Европе.

2. Чишћење баштенског места

Када се снег отопи, требало би да почнете да радите у башти.

Очистите коров и уклоните траву.

3. Испитивање тла

Земљиште треба тестирати на хранљиве материје. Можете га тестирати у званичној лабораторији или користити комплет „Уради сам“. Земљиште за становање је обично сиромашно хранљивим материјама, па препоручујемо да додате доста органске материје. Додајте га када почнете да копате.

4. Припрема тла

Након што сте очистили и тестирали тло, почните да риљате башту. Лопатом копати најмање 15 цм у земљу. Додајте компост и друге органске материјале. Затим га добро изграбуљајте. Означите места за сваку врсту коју ћете узгајати. Почните да правите бразде. На пример, потребне су вам дугачке бразде за парадајз или кромпир, али кратке за шаргарепу.

5. Садња семена у затвореном простору

Људи обично сеју семе у контејнере у затвореном простору неколико недеља пре почетка вегетације или пре последњег датума мраза. У баштенским продавницама можете пронаћи семе, контејнере, мешавине земљишта за сејање семена. Картони за јаја такође могу добро да функционишу као контејнери. Пажљиво прочитајте упутства на паковањима за семена. Ставите контејнере на сунчеву светлост. Уверите се да је земља у контејнерима влажна.

6. Садња биљака

Када су биљке високе 5-10 цм, можете их пренети у спољну земљу. Алтернативно, можете прескочити претходни корак и једноставно купити младе биљке које ћете пресадити у припремљено земљиште. Копајте рупе на основу упутстава за сваку биљку. Утапкајте земљу око корена и залијте их.

7. Одржавање баште

Заливајте своје биљке редовно, свакодневно у летњем периоду. Уклоните мртве или болесне биљке и коров. Уклоните инсекте рукама или користите биљне препарате за негу биљака. За високе биљке, као што је парадајз, користите штапове. И ускоро ће ваше биљке бити спремне за жетву!

Баштованство на балконима

На балконима је могуће садити поврће (парадајз, паприке, љуте папричице, плави патлиџан, краставце итд.) и ситно воће, попут јагода. Најчешће, у баштама на балконима се налазе зачинско биље и зачини, као што су босиљак, першун, оригано, мирођија, ротквице... Потребно вам је само довољно саксија, ђубрене земље и семена или ситних биљака. Следите упутства са ознака и кеса са семенима.